

UITGEVERIJ ORTHODOX LOGOS

VERLIEFD ZIJN OP HET LEVEN

ADVIEZEN VAN HET OOSTERS CHRISTENDOM

VERLIEFD ZIJN OP HET LEVEN

ADVIEZEN VAN HET OOSTERS CHRISTENDOM

UITGEVERIJ ORTHODOX LOGOS

VERLIEFD ZIJN OP HET LEVEN
ADVIEZEN VAN HET OOSTERS CHRISTENDOM

Maxim Hodak - samensteller en vertaler
Wendy van Dooren - redacteur
Kevin Custers - proeflezer

Uitgevers Maxim Hodak & Max Mendor

Boekomslag, design en layout door:
Max Mendor

© 2023, Uitgeverij Orthodox Logos, Nederland

www.orthodoxlogos.com

ISBN: 978-1-80484-027-6

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/
of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie,
microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

VERLIEFD ZIJN OP HET LEVEN

ADVIEZEN VAN HET OOSTERS CHRISTENDOM

UITGEVERIJ ORTHODOX LOGOS

INHOUD

BIJ WIJZE VAN VOORWOORD.	7
WIE IS GOD?	8
WAT LIEFDE IS.	26
HOE KUN JE VANDAAG DE DAG ORTHODOX-CHRISTEN ZIJN?	51
HOUD VAN JE VIJAND.	78
HET MYSTERIE VAN BEROUW	83
DE DODELIJKE ZONDE: MOEDELOOSHEID . . .	107
VERHEUGT U ALTIJD!.	124
ANGST IS ERGER DAN HETGEEN WIJ VREZEN . .	130
ONBESCHOFTHEID RECEPTEN OM HET TE BESTRIJDEN	137
HEILIGEN OVER HET HUWELIJK	147
OVER OUDERSCHAP, ONVOORWAARDELIJKE LIEFDE EN OUDERLIJKE STRENGHEID	159
MACHT EN CARRIERE.	181
ORTHODOXIE EN ONDERNEMERSCHAP	191
WAT WORDT ER GEBOREN EN WAT STERFT ER IN EEN RUZIE?	212
DE HEILIGE SCHRIFT OVER OORLOG EN MILITAIRE DIENST	230
HEILIGE IGNATIUS BRYANCHANINOV: AFORISMEN.	250
BIJ WIJZE VAN NAWOORD	263

BIJ WIJZE VAN VOORWOORD

De moderne mens is volledig verstrikt in aardse, materiële belangen en waar er te veel zorgen zijn, zijn er veel hindernissen voor het geestelijk leven. Wanneer men verzandt in materiële problemen, wendt men zich af van de weg die leidt naar de paradijselijke tehuizen. Eerst wil je het ene, dan het andere en nog iets en nog iets... Als je verstrikt raakt in de wielen van dit mechanisme ben je verloren, want het hemelse is oneindig en het aardse leven heeft geen einde en grenzen. Het is niet goed voor ons om veel werk te doen, met veel moeite, vermoeidheid en vooral met haast. Dit berooft de mens van zijn nuchterheid en maakt zijn hart gevoelloos en hardvochtig. Hij houdt niet alleen op met bidden, maar ook met denken en is niet meer in staat zich verstandig te gedragen, maar begaat blunder na blunder. Wees daarom op uw hoede, verspil uw tijd niet tevergeefs zonder geestelijk nut, anders zal het zover komen dat uw ziel verhard wordt en u uw geestelijke plicht niet meer kunt vervullen.

De Eerwaarde Paisii Svyatogorets

WIE IS GOD?

Religie kan alleen een wereldbeschouwing worden genoemd waarin een idee van God bestaat, een gedachte aan God, een erkenning van God, een geloof in God. Als zoiets niet bestaat, is er ook geen religie. We kunnen een dergelijk geloof noemen zoals we willen: sjamanisme, fetisjisme, astrologie, magie ... Maar dit is geen religie, dit is pseudoreligie, een degeneratie van religie. Vandaag, tijdens deze lezing, zou ik het met u willen hebben over een fundamentele vraag voor elke godsdienst, zeker ook voor het christendom, namelijk: de leer van God.

De vraag over God is niet gemakkelijk en je gaat het nog meer dan eens horen: “Jullie christenen proberen ons te vertellen over God, te bewijzen dat Hij bestaat, maar wie is Hij? Over wie heb je het als je het woord ‘God’ zegt?” Daar gaan we het vandaag met jullie over hebben.

Daarvoor ga ik ver terug in de tijd. Wees daarom niet verrast en heb even geduld met me. Plato, een leerling van Socrates, had dit idee: de oorspronkelijkheden (eenvoudige dingen die geen complexiteit hebben) kunnen niet gedefinieerd of beschreven worden. Inderdaad, complexe zaken kunnen we definiëren aan de hand van eenvoudigere zaken, maar aan de hand waarvan definiëren we de simpele? Als iemand nog nooit groen heeft gezien, hoe leggen

we hem dan uit wat dat is? Het enige wat overblijft is een suggestie: “Kijk en neem waar.” Het is echter onmogelijk te zeggen wat de kleur groen voorstelt. Vader Pavel Florensky vroeg eens aan zijn kokkin, de meest eenvoudige, ongeschoolde vrouw: “Wat is de zon?” Ze keek hem verbijsterd aan: “De zon? Nou, kijk daar eens wat een zonnetje.” Hij was zeer tevreden met dit antwoord. Inderdaad, er zijn dingen die niet verklaard, maar enkel gezien kunnen worden.

De vraag “Wie is God?” moet als volgt beantwoord worden. Het christendom zegt dat God een eenvoudig Wezen is, het eenvoudigste van alle dingen. Hij is eenvoudiger dan de zon. Hij is geen werkelijkheid waarover wij kunnen redeneren en die wij daardoor kunnen begrijpen en kennen. Hij kan alleen ‘gezien’ worden. Alleen door naar Hem te ‘kijken’ kan men weten wie Hij is. Je weet niet wat de zon is, kijk; je weet niet wie God is, kijk. Hoe, vraag je? “Zalig zijn de reinen van hart, want zij zullen God zien” (Matteüs 5:8). Nogmaals, niet alle zaken zijn verbaal te beschrijven of te definiëren. Wij kunnen een blinde niet uitleggen wat licht is en aan een dove niet wat de klank van *C* van het derde octaaf of *Re* van het eerste octaaf is. Natuurlijk, er is een aantal dingen die we u vertellen en duidelijk genoeg uitleggen. Maar er zijn er heel wat die verder gaan dan de grenzen van conceptuele expressie. Ze kunnen alleen ervaren worden door directe waarneming.

Weet u hoe theologie in de Grieks-Romeinse literatuur vóór Christus werd genoemd en wie de titel van theoloog mocht dragen? Onder theologie werd verstaan de verhalen over goden, hun daden en gebeurtenissen; en theologen waren de auteurs van deze verhalen: Homerus, Hesiod en Orpheus. (Wat we in hen vinden, daar zal ik niet over uit-

weiden.) Hier heb je theologie en theologen. Natuurlijk zijn er ook interessante ideeën over God te vinden in de werken van Anaxagoras, Socrates, Plato, Aristoteles en andere oude filosofen, maar deze ideeën waren niet populair.

En wat noemt men in het christendom een theologie? De term 'godsgelerdheid' is een Russische vertaling van het Griekse woord 'theologie'. Naar mijn mening is dit een zeer ongelukkige vertaling, want het tweede deel van het woord 'theologie', namelijk 'logos', heeft ongeveer honderd verschillende betekenissen (het eerste deel daarentegen, 'Theos', is voor iedereen duidelijk: God). Het Oudgrieks-Russisch woordenboek van I. Dvoretzky bevat 34 betekenisnesten voor het woord 'logos', waarvan elk nest verschillende andere betekenissen heeft. Maar als we het hebben over de religieus-filosofische basisbetekenis van het begrip, dan denk ik dat het het meest overeenkomt met 'kennis', 'cognitie' en 'visie'. De vertalers hebben gekozen voor de meest gangbare betekenis, te weten 'woord', en theologie vertaald met zo'n vaag begrip als theologie. In wezen moet theologie worden vertaald als kennis van God, inzicht in God, besef van God. In het christendom is de kennis van God niet wat de heidenen in gedachten hadden. De kennis van God is geen woorden of verhandelingen over God, maar veeleer een bijzondere geestelijke ervaring van directe ervaring en kennis van God door een zuiver en heilig persoon.

De Eerwaarde Johannes Climacus formuleerde dit idee zeer nauwkeurig en bondig: "Volmaaktheid van zuiverheid is het begin van theologie." Bij de andere vaders wordt het *phoria* genoemd, dat wil zeggen contemplatie die plaatsvindt in een toestand van bijzondere stilte: *isichia* (vandaar isichasme). De Eerwaarde Barsonophy de Grote zei mooi

over deze stilte: “De stilte is beter en verrassender dan alle vertellingen. Onze vaders hebben het gelobd en aanbeden, en werden erdoor verheerlijkt.” Ziet u, zoals de oude, heilige vaders christendom zeggen of liever spraken over theologie. Het is het begrip van God dat alleen wordt gerealiseerd door het juiste christelijke leven. In de theologische wetenschap wordt het de methode van geestelijke en ervaringskennis van God genoemd; het geeft de christen de mogelijkheid tot waarachtig begrip van God en door dit begrip van de ware betekenis van Zijn openbaring gegeven in de Heilige Schrift.

Er zijn nog twee andere methoden in de theologische wetenschap, en hoewel zij zuiver rationeel zijn, zijn zij ook van enig belang voor een juist begrip van God. Dit zijn de *apofatische* (negatieve) en de *katafatische* (positieve) methode.

U hebt er misschien van gehoord. De apofatische methode gaat uit van de onvoorwaardelijke waarheid dat God fundamenteel anders is dan alle geschapen dingen en daarom onbegrijpelijk en onuitsprekelijk in menselijke termen. Deze methode verbiedt ons in wezen iets over God te zeggen, omdat elk menselijk woord over Hem vals zou zijn. Om te begrijpen waarom dit zo is, let eens op waar al onze begrippen en woorden vandaan komen, hoe worden ze gevormd? En hier is hoe. We zien, horen, voelen, proeven of ruiken iets en noemen het dienovereenkomstig. We nemen het waar en geven het een naam. We ontdekten een planeet en noemden die Pluto; we ontdekten een deeltje en noemden dat neutron. Er zijn concrete begrippen, er zijn algemene begrippen, er zijn abstracte begrippen en er zijn categorieën. Laten we het daar nu niet over hebben. Zo wordt taal aangevuld en ontwikkeld. En als we met elkaar

communiceren en deze namen en begrippen overdragen, begrijpen we elkaar. We zeggen “een tafel” en we begrijpen allemaal waar we het over hebben, want al deze begrippen zijn gevormd op basis van onze collectieve aardse ervaring. Maar ze zijn allemaal zeer, zeer onvolledig, geven een onvolmaakte beschrijving van echte zaken en geven slechts het meest algemene idee van het onderwerp. Heisenberg, een van de grondleggers van de kwantummechanica, schreef terecht: “De betekenissen van alle begrippen en woorden, gevormd door interactie tussen de wereld en onszelf, kunnen niet nauwkeurig worden gedefinieerd ... Daarom is het nooit mogelijk om door rationeel denken alleen tot de absolute waarheid te komen” (Heisenberg W. - Natuurkunde en Wijsbegeerte. - M., 1963. - P. 67).

Het is interessant om deze gedachte van een moderne wetenschapper en denker te vergelijken met de uitspraak van een christelijke asceet die een duizend jaar vóór Heisenberg leefde en geen kwantummechanica kende - Eerwaarde Simeon de Nieuwe Theoloog. Dit is wat hij zegt: “Ik heb het menselijk geslacht beweend, omdat de mensen, op zoek naar buitengewone bewijzen, menselijke begrippen en dingen en woorden gebruiken en denken dat zij de goddelijke natuur vertegenwoordigen, de natuur die noch engelen noch mensen konden zien of benoemen” (Eerw. Simeon de Nieuwe Theoloog. De Goddelijke Hymnen. Sergiev Posad, 1917. C. 272). Hier zie je wat al onze woorden betekenen. Als zij al onvolmaakt zijn met betrekking tot aardse zaken, zoveel te meer zijn zij voorwaardelijk wanneer zij verwijzen naar de werkelijkheid van de geestelijke wereld, naar God.

Nu ziet u waarom de apofatische methode juist is, omdat, nogmaals, ongeacht welke woorden wij gebruiken om God

te definiëren, al deze definities verkeerd zullen zijn. Ze zijn beperkt, ze zijn werelds, ze zijn ontleend aan onze aardse ervaring. Maar God staat boven alle schepselen. Als wij dus zouden trachten absoluut precies te zijn en ons zouden vastpinnen op de apofatische methode van kennis, zouden wij eenvoudigweg moeten zwijgen. Maar wat zou geloof of religie dan worden? Hoe kunnen we in het algemeen preken en spreken over ware of valse godsdienst? Per slot van rekening is de essentie van elke godsdienst de leer van God. En als wij niets over Hem zouden kunnen zeggen, zouden wij niet alleen de godsdienst wegcijferen, maar ook de mogelijkheid zelf om de zin van het menselijk leven te begrijpen.

Er is echter een andere benadering van de leer van God. Hoewel formeel onjuist, is het in werkelijkheid net zo juist, zo niet meer, dan de apofatische benadering. Dit is de zogenaamde katafatische methode. Deze methode zegt: we moeten over God spreken. En we moeten wel, want dit of dat begrip van God bepaalt fundamenteel het menselijk denken, het menselijk leven en de menselijke activiteit. Denk er eens over na, is er een verschil tussen de volgende uitspraken: ik kan niets over God zeggen; ik zeg dat God Liefde is; ik zeg dat Hij haat is? Natuurlijk is er een verschil, en een groot verschil, want elke aanduiding van de eigenschappen van God is een referentiepunt, een richting, een norm van ons menselijk leven.

Zelfs de apostel Paulus schrijft over de heidenen dat alles wat men over God kan weten, men dit kon weten door naar de wereld om zich heen te kijken. Het gaat over enkele eigenschappen van God, over hoe wij sommige handelingen van God, dit eenvoudige Wezen, waarnemen. En wij noemen deze eigenschappen van God: Zijn wijsheid, Zijn

goedheid, Zijn barmhartigheid en ga zo maar door. Dit zijn slechts individuele manifestaties van de Godheid, die wij kunnen waarnemen op onszelf en op de wereld om ons heen. God is een eenvoudig Wezen.

Daarom, al zijn al onze woorden onnauwkeurig, onvolledig en onvolmaakt, toch zegt de Goddelijke Openbaring voor onze onderwijzing heel beslist dat God Liefde is en geen haat, Goed en geen kwaad, Schoonheid en geen lelijkheid ... Het christendom zegt: "God is liefde, en wie in de liefde blijft, die blijft in God en God in hem" (1 Johannes 4:16). Het blijkt dat de leer van Gods Liefde niet een of andere vaagheid is, een abstractie, neen, het is het wezen zelf van het menselijk leven, Hij is een werkelijk bestaand Ideaal. Daarom "wie zijn broeder niet liefheeft, blijft in de dood"; daarom "is eenieder die zijn broeder haat een mensenmoordenaar"; daarom "heeft geen mensenmoordenaar eeuwig leven in zich" (1 Johannes 3:14,15). Met andere woorden, weet dit, mens, als je een wrok koestert tegen ook maar één persoon, dan dwaal je af en breng je kwaad en lijden over jezelf. Bedenk welk groot criterium een mens krijgt door de positieve leer over God, over Zijn eigenschappen. Daarmee kan ik mezelf, mijn gedrag, mijn daden evalueren. Ik ken de grote waarheid: wat is goed en wat is kwaad en bijgevolg, wat zal mij vreugde en geluk brengen en wat zal mij verraderlijk te gronde richten. Is er iets groter voor de mens! Dit is de kracht en de betekenis van de katafatische methode.

Begrijpt u nu waarom er een openbaring van God is die gegeven wordt in menselijke begrippen, beelden en gelijkenissen, waarom Hij onverklaarbaar en onbeschrijflijk is en ons over Zichzelf vertelt in onze grove woorden? Als Hij tot ons had gesproken in engelentaal, zouden wij er ni-

ets van hebben begrepen. Het zou zijn alsof iemand nu bij ons binnenkomt en in het Sanskriet spreekt. Wij zouden in verbijstering onze mond opendoen, hoewel het zeer wel mogelijk is dat Hij de grootste waarheden zou mededelen - wij zouden nog steeds in volledige onwetendheid verkeren.

Dus, hoe leert het christendom over God? Enerzijds zegt het dat God Geest is en als eenvoudig Wezen niet kan worden uitgedrukt in menselijke woorden of begrippen, want elk woord is reeds, zo u wilt, een vervorming. Anderzijds worden wij geconfronteerd met het feit van de openbaring van God die ons in de Heilige Schrift wordt gegeven en met de ervaringen van vele heiligen. God spreekt tot de mens in Zijn eigen taal en hoewel deze woorden niet volmaakt en volledig zijn, zijn zij toch noodzakelijk voor de mens, omdat zij Hem tonen wat Hij moet doen om, althans gedeeltelijk, tot de reddende kennis, het visioen van God te komen. En dat de kennis van God (ten dele) mogelijk is, daarover schrijft Apostel: “Nu zien wij als door een wazig glas, gissende, dan van aangezicht tot aangezicht; nu ken ik ten dele, maar dan ken ik gelijk ik gekend ben” (1 Ko 13, 12). En de Heer zelf zegt: “En dit is het eeuwige leven, opdat zij U kennen, de enige ware God en Jezus Christus, die Gij gezond hebt” (Johannes 17:3). Het aardse leven is het begin van dit eeuwige leven.

God verlaagt zich tot ons beperkte begrip en drukt ons de waarheid in onze woorden uit. Ik denk dat wanneer we sterven en bevrijd zijn van deze ‘conceptuele’ taal, we met een glimlach zullen kijken naar onze ideeën over God, de geestelijke wereld, de engelen, de eeuwigheid ... die we hadden, zelfs toen we de Openbaring lazen. Dan zullen wij enerzijds de ellende van onze opvattingen begrijpen, ander-

zijds zullen wij zien wat een zegen deze intieme openbaring van God over Zichzelf, over de mens en over de wereld voor ons is geweest, want zij heeft ons de weg, de middelen en de richting van ons heilsleven gewezen. Dit alles is dus rechtstreeks van belang voor het geestelijk leven van de christen. Wij zijn allen vervuld van passies, allen zijn wij trots, allen zijn wij egoïstisch, maar er is een groot verschil tussen mensen. Wat is het? De een ziet het in zichzelf en worstelt met zichzelf, terwijl de ander het niet ziet en het ook niet wil zien. Het blijkt dat de positieve (katafatische) leer van God de mens de juiste criteria geeft, de maatstaf aan de hand waarvan hij zichzelf juist kan beoordelen, als hij werkelijk gelovig wil zijn. Natuurlijk kan hij zijn broeder haten, terwijl hij zich een gelovige noemt, maar dan, als zijn geweten niet geheel verbrand is en zijn verstand niet geheel vertroebeld is, zal hij misschien begrijpen in wat voor demonische toestand hij verkeert.

Weet je, er zijn natuurlijke en bovennatuurlijke religies. Natuurlijke religies zijn niets anders dan de uitdrukking in beelden en begrippen, mythen en verhalen van een onmiddellijke, natuurlijke, menselijke ervaring van God. Dergelijke voorstellingen zijn daarom altijd ofwel primitief antropomorf ofwel intellectueel abstract. Hier zijn allerlei beelden van goden, gevuld met alle menselijke hartstochten en deugden, hier is het goddelijke Niets, hier is het idee van de Platoonse Demiurg en de Aristotelische Eerste Beweging, enzovoorts. Maar alle waarheden van deze godsdiensten en godsdienstig-filosofische opvattingen hebben een uitgesproken menselijke oorsprong. Bovennatuurlijke godsdiensten, daarentegen, onderscheiden zich door het feit dat God zelf bekendmaakt wie Hij is. En we zien wat een ontstellend

verschil er is tussen het christelijke begrip van God en dat daarbuiten. Op het eerste gezicht gaat het hier en daar om dezelfde of soortgelijke woorden, maar de inhoud van deze godsdiensten is wezenlijk verschillend. Hoe treffend werd dit verschil uitgedrukt door de apostel Paulus toen hij zei: “Maar wij prediken de gekruisigde Christus, die voor de Joden een steen des aanstoets en voor de Hellenen een dwaasheid is” (1 Kor. 1: 23). Inderdaad, alle specifiek christelijke waarheden zijn fundamenteel verschillend van al hun vroegere tegenhangers. Dit is niet alleen de gekruisigde Christus, maar ook de leer van de Drie-enige God, van de Logos en zijn menswording, van de opstanding, van de verlossing, enzovoorts. Maar dit moet apart worden behandeld. We zullen het nu over een van deze waarheden hebben. Er is nog een unieke waarheid over de christelijke leer van God die het christendom onderscheidt van alle andere godsdiensten, zelfs van de oudtestamentische godsdienst. We zullen nergens anders vinden, behalve in het christendom, dat God Liefde is en alleen Liefde.

Buiten het christendom vinden we allerlei ideeën over God. Het hoogste begrip van God waartoe sommige godsdiensten en sommige oude filosofen kwamen, was de leer van een rechtvaardige rechter, de hoogste Waarheid, de meest volmaakte Rede. Niemand wist vóór Christus dat God Liefde is. Hier is een voorbeeld. In onze kerk is er een commissie voor dialoog met moslims in Iran. Op een bijeenkomst afgelopen zomer werd de kwestie van de hoogste deugd en de hoogste eigenschap van God aan de orde gesteld. Het was interessant om moslimtheologen een voor een te horen zeggen dat rechtvaardigheid een hogere deugd is. Wij antwoordden: “Als dat zo is, dan is de meest recht-

vaardige de computer. En roepen jullie Allah niet aan: “O, de Barmhartige, de Genadevolle!” Zij zeggen: “Ja, barmhartig, maar Hij is de Rechter. Hij oordeelt rechtvaardig en daarin is Zijn barmhartigheid geopenbaard.” Waarom wist en weet het niet-christelijke bewustzijn (ook al noemt het zichzelf christelijk) niet dat God Liefde is en niets anders? Omdat de notie van liefde is vervormd in de menselijke taal. In menselijke taal betekent liefde: alle-vergevingsgedzindheid, afwezigheid van straf, dat wil zeggen, vrijheid van willekeur. Doe wat je wilt, maar dat is wat ‘liefde’ betekent in mensentaal. Een vriend vergeven we alles, maar bij iemand die ons onaangenaam is, klampen we ons vast aan elke onzin. We hebben het concept van liefde geperverteerd. Het christendom geeft ons het ware begrip van liefde terug.

Wat is christelijke liefde? “Zo heeft God de wereld liefgehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat eenieder die in Hem gelooft, niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft.” Liefde is opoffering. Maar opoffering is niet blind. Kijk naar het antwoord van Christus op het kwaad: “Slangen, adderengebroid.” Hij neemt een zweep en drijft hen uit de tempel, waarbij hij de kerkbanken omverwerpt van hen die erin verkopen. Ik moet denken aan een episode uit het boek van aartsbisschop Alexander van Tien Shan, toen hij 14-15 jaar oud was. Hij schreef: “Ik pakte een boek en staarde naar een plaatje van paarden die aan het paren waren. En plotseling zag mijn moeder het. Ik had haar nog nooit zo kwaad gezien. Ze was altijd heel zacht en vriendelijk, maar hier griste ze verontwaardigd het boek uit mijn handen. Het was een woede van liefde die ik me mijn hele leven dankbaar herinner.”

De mensen weten niet wat de toorn der liefde is, en met liefde bedoelen zij slechts lankmoedigheden. Daarom, als God Liefde is, doe dan wat je wilt. Het is dan ook duidelijk waarom rechtvaardigheid altijd als de hoogste deugd werd en wordt beschouwd. Wij zien hoe zelfs in de geschiedenis van het christendom deze hoogste leer geleidelijk werd gekleineerd en verdraaid.

De christelijke leer van Gods liefde is door de heilige vaders diepgaand begrepen en geopenbaard. Dit begrip blijkt echter psychologisch ontoegankelijk te zijn voor de vroegere mens. Het duidelijkste voorbeeld is de katholieke leer over verlossing. Het wordt, in de getrouwe woorden van A. S. Khomiakoff, teruggebracht tot een voortdurend geschil tussen God en de mens. Wat voor relatie is dit? Een liefdesrelatie? Nee, een relatie van oordeel. Gij hebt zonde begaan, dus breng gepaste voldoening aan de rechtvaardigheid van God, want door te zondigen hebt gij de Godheid beledigd. Zij begrijpen niet eens dat God niet beledigd kan worden, omdat Hij anders niet een algenoegzaam, maar een zeer lijdend Wezen is. Als God voortdurend beledigd is door de zonden van de mensen, voortdurend huivert van toorn over de zondaars, wat voor soort gelukzaligheid is er dan, wat voor soort liefde! Het is een rechterlijk oordeel. Vandaar is de trotse leer uitgevonden van de verdiensten en zelfs superverdiensten van de mens, alsof hij die voor God zou kunnen hebben. Vandaar de leer van het offer van Christus als voldoening van de rechtvaardigheid van God, de leer van het zuiveringsvuur, vandaar de aflaten. De hele katholieke leer wordt teruggebracht tot de oudtestamentische leer van “oog om oog en tand om tand”. Het komt allemaal rechtstreeks voort uit een diep verwrongen begrip van God.

Wel, als God Liefde is, hoe kunnen we die Liefde dan begrijpen? Zijn er menselijke smarten? Ja. Is er geen vergelding voor de zonden van de mensen? Die is er wel degelijk, in grote mate. Dat kunnen wij voortdurend opmaken uit onze eigen ervaring en die van anderen. De Schrift zelf spreekt van vergelding, evenals de vaders. Wat betekent dit alles dan, als het niet betekent dat God Gerechtigheid is? Het blijkt dat hij dat niet is. Wanneer men de feiten van menselijk onheil en lijden beoordeelt als Gods straf, dat wil zeggen als Gods wraak voor zonden, begaat men een grote vergissing. Wie straft een drugsverslaafde? Wie straft iemand die van de tweede of derde verdieping naar beneden is gesprongen en zijn armen en benen heeft gebroken? Wie straft een dronkaard? Is het Gods wraak dat hij gebroken, kreupel of lichamelijk en geestelijk ziek wordt? Zeker niet. Dit lijden is een natuurlijk gevolg van het breken van de wetten van de uiterlijke wereld. Precies hetzelfde overkomt de mens wanneer hij de wetten van de geestelijke wetten overtreedt, die primair en zelfs belangrijker zijn in ons leven dan de fysieke, biologische en mentale wetten. En wat doet God? Alle geboden van God zijn een openbaring van geestelijke wetten en een soort waarschuwing aan de mens, net als de wetten van de materiële wereld. God smeekt ons, mensen: doe jezelf geen kwaad, zondig niet, spring niet van de vijfde verdieping, ga de trap niet af; benijd niet, steel niet, wees niet bedrieglijk, doe niet ... Je zult jezelf kreupel maken, want elke zonde draagt zijn eigen straf.

Ik herinner me dat mijn moeder me als kind op een winter vertelde dat je in de kou de ijzeren deurklink niet met je tong mocht aanraken. Zodra mijn moeder zich omdraaide, likte ik er onmiddellijk aan en er was een grote kreun. Maar

ik herinnerde het me goed en sindsdien heb ik het nooit meer gedaan. Zo begreep ik wat de geboden van God zijn en dat God Liefde is, ook als dat veel pijn doet. Het was niet mijn moeder die mij strafte, zij stak mijn tong niet tegen het ijzeren handvat, maar ik wilde de wetten niet erkennen en werd gestraft. Zo ook worden wij door God ‘gestraft’. Onze beproevingen zijn niet de wraak van God. God blijft Liefde en waarschuwt ons daarom van tevoren, zegt en pleit: “Doe dit niet, want het zal zeker gevolgd worden door uw lijden, uw verdriet.”

Maar het idee dat God wraak neemt en straft, is een wi-jdverbreid en diepgeworteld waanidee. En een verkeerd idee brengt de overeenkomstige gevolgen voort. Hoe vaak al heeft u gehoord dat mensen het God kwalijk namen; in opstand tegen Hem kwamen: “Wat, ben ik de grootste zondaar? Waarom straft God mij?” Kinderen worden slecht geboren, iets brandt aan, dingen gaan fout. Alles wat je hoort is: “Wat, ben ik de grootste zondaar? Zij die nog veel erger zijn dan ik bloeien op, terwijl zij zich schuldig maken aan godslastering, vervloekingen, en een verwerping van God.” En waar komt dit allemaal vandaan? Vanuit een verwrongen, heidens begrip van God. Zij kunnen niet begrijpen en aanvaarden dat Hij op niemand wraak neemt, dat Hij de grootste Geneesheer is die altijd bereid is iedereen te helpen die zich waarlijk bewust is van zijn zonden en die van ganser harte berouw heeft getoond. Hij staat boven onze overtredingen. Denk aan de prachtige woorden van de Apocalyps: “Zie, Ik sta aan de deur en Ik klop; indien iemand Mijn stem zal horen en de deur opendoet, zal Ik tot hem inkomen en Ik zal met hem avondmaal houden en hij met Mij” (Openb. 3:20).

Laten we nu luisteren naar wat de Schrift zegt over de God van liefde:

Hij beveelt dat Zijn zoon opgaat over de bozen en de goeden en dat Hij regen zendt over de rechtvaardigen en de onrechtvaardigen (Matteüs 5:45).

Want Hij is goed voor de ondankbaren en de bozen (Lukas 4: 39).

Want also heeft God de wereld liefgehad dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat eenieder, die in Hem gelooft, niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft (Johannes 3:16).

In verzoeking zal niemand zeggen: "God brengt mij in verzoeking", want God wordt niet verzocht door het kwade, noch brengt Hij zelf iemand in verzoeking. Maar eenieder wordt verzocht, wanneer hij door zijn eigen begeerte wordt meegesleept en verlokt (Jakobus 1:13-14).

Dat gij ... moogt ... de liefde van Christus verstaan, die alle verstand te boven gaat, opdat gij vervuld moogt worden met de ganse volheid Gods (Ef. 3, 18-19).

Hoe zien de heilige vaders deze vraag? Wij vinden daarin (evenals in de Heilige Schrift) vele uitspraken die uitdrukkelijk spreken over de straffen van God voor zonden. Maar wat betekenen deze straffen, wat is hun aard? Ik zal u hun uitleg over deze ernstige kwestie voorlezen.

De heilige vader Antonius de Grote: "God is goed en onbewogen en onveranderlijk. Indien iemand erkent dat het zalig en waar is, dat God niet verandert en zich afvraagt hoe Hij (als zodanig) zich over de goeden verblijdt, de goddelozen afwendt, boos is op de zondaars en, wanneer zij berouw hebben, hun barmhartigheid betoont, moet hij zeggen dat God verheugd noch boos is; want vreugde en toorn

zijn hartstochten. Het is absurd te denken dat de Godheid goed of slecht is vanwege de werken van de mensen. God is goed en doet alleen het goede, maar hij schaadt niemand, want hij is altijd dezelfde; en wij, wanneer wij goed zijn, zijn in gemeenschap met God (in gelijkenis met Hem), maar wanneer wij slecht worden, zijn wij van God gescheiden (in geen gelijkenis met Hem). Wanneer wij goed leven, zijn wij van God, maar wanneer wij slecht worden, vervreemden wij van God; en dit betekent niet dat Hij toornig op ons is, maar dat onze zonden Hem niet toelaten in ons te schijnen naast de demonen als kwelgeesten. Als wij dan door gebeden en weldaden een oplossing voor onze zonden verkrijgen, betekent dit niet dat wij God behaagd hebben en Hem veranderd hebben, maar dat wij door deze activiteit en ons beroep op God, nadat wij het kwaad dat in ons bestaat genezen hebben, weer in staat zijn de goddelijke goedheid te proeven; om te zeggen dat God zich van de goddelozen afwendt, is als zeggen dat de zon verdwijnt van hen die geen zicht hebben” (Leer van de heilige Antonius de Grote. Filokalia. Boek 1. §150).

De heilige Gregorius van Nyssa: “Want het is goddeloos om de natuur van God te beschouwen als zijnde onderworpen aan enige hartstocht van welbehagen of barmhartigheid of toorn, dat zal niemand ontkennen, zelfs niet diegenen die er maar weinig aandacht aan besteden de waarheid van het Bestaan te kennen. Maar hoewel er gezegd wordt dat God welbehagen heeft in Zijn dienaren en toornig is over een gevallen volk, dan, dat Hij Zich over hen ontfermt en als Hij Zich over hen ontfermt, is Hij ook genadig (Ex. 33:19). Maar met elk van deze uitspraken, denk ik, leert het algemeen aanvaarde woord ons dat, door onze zwakheid, Gods

voorzienigheid zich aanpast aan onze zwakheid, zodat zij die geneigd zijn te zondigen uit vrees voor straf, zich moeten weerhouden van het kwade, en dat zij die vroeger tot zonde werden aangetrokken, niet moeten wanhopen om door berouw terug te keren, op zoek naar barmhartigheid ...” (Heilige Gregorius van Nyssa. Tegen Eunomius. Werken. Hoofdstuk U1. Boek II.M.1864. C.428-429).

Johannes Chrysostom: “Wanneer u de woorden ‘woede’ en ‘toorn’ in verband met God hoort, beschouw ze dan niet als menselijke woorden: het zijn woorden van neerbuigendheid. De Godheid is vreemd aan al zulke dingen; het wordt zo gezegd om de zaak toegankelijker te maken voor het verstand van de mens” (Epistel over Ps.VI.-2.1, De Werken. V, Boek 1, SPb. 1899, P. 49).

Johannes Cassianus van Rome: “God kan niet bedroefd zijn over de overtredingen, noch geërgerd zijn door de ongerechtigheden van de mensen...” (Gesprek - XI. §6).

Dit alles is zeer belangrijk om te begrijpen, omdat het van groot belang is voor het geestelijk leven. Wij zijn van God afgesneden door onze zonden, maar God trekt zich nooit van ons terug, hoe zondig wij ook zijn. Daarom staat de deur van de reddende bekering altijd voor ons open. Het was niet door toeval, maar door de Voorzienigheid, dat de eerste die de hemel binnenging niet de rechtvaardige was, maar de rover. God is altijd Liefde.

Een dergelijk begrip van God vloeit voort uit het christelijke dogma dat God één is in wezen en een Drie-Eenheid in gedaanten, een dogma dat nieuw is, onbekend voor de wereld. Er is een vaderlijke uitdrukking: “Wie de Drie-Eenheid heeft gezien, heeft de Liefde gezien.” De leer van de Drie-Eenheid openbaart ons het prototype van die liefde die

de ideale norm is van het menselijk leven, van de menselijke betrekkingen. De mee persoonlijke mensheid, hoewel één van aard, is in haar huidige staat in het geheel niet één in wezen, want de zonde verdeelt de mensen. Het mysterie van God de Drie-Eenheid is aan de mensen geopenbaard opdat zij zouden weten dat alleen Goddelijke liefde ieder mens tot een kind van God kan maken.

Op 10 oktober 2000 werd in het Theologisch Sretenski-seminarie een lezing gehouden over fundamentele theologie, door professor A.I. Osipov.

Alexey Osipov
16 maart 2004

BIJ WIJZE VAN NAWOORD

De duivel is niet bang voor ons verstand of onze kennis. Hij heeft er meer van. Hij is zelfs niet bang voor onze deugden. Hij heeft er meer van. Slechts één deugd heeft hij niet en die doodt hem en redt ons. Wat is die deugd? ...Op een dag, toen ik iets bereikt had, ging ik trots naar mijn oudvader. Hij zag me en besepte onmiddellijk dat ik was uitgegleden en zonder mijn woorden af te wachten zei hij: “Waarom zijn we zo trots, mijn zoon?”

Waar zijn we zo trots op? Komt het door te vasten, niet genoeg te eten? De duivel vast meer dan wij, hij eet nooit. Of doordat we 's nachts niet slapen, dat we niet genoeg slapen? De duivel is meer wakker dan wij, hij slaapt nooit. Of door onthouding, door onze maagdelijkheid te bewaren? De duivel is maagdelijker dan wij: zelfs als hij ontucht wil plegen, kan hij dat niet - hij heeft geen lichaam.

Ik geloofde mijn oren niet.

Welke deugden wij ook bezitten, de duivel bezit ze ook. Welke deugden wij ook verworven hebben, de deugden die de duivel had toen hij een aartsengel was, zullen wij nooit verwerven. En ze zijn allemaal verloren gegaan. Waarom? Omdat hij één deugd miste. We moeten ernaar streven deze deugd te verwerven om gered te worden.

De duivel overmeestert ons niet alleen met zonden. Hij overwint ons meer met deugden dan met zonden. Zonden zien we, we kunnen ze vermijden, maar voor de deugden worstelen we om ze te verwerven.

Een heilige zei: “Wil je vasten? De duivel helpt je. Wil je aalmoezen geven? De duivel helpt je. Tempels en kerken bouwen? De duivel helpt je. Waarom? Omdat hij weet dat we trots kunnen worden en alles verpesten als we al deze dingen bereiken. We moeten die deugd hebben die hij niet heeft: nederig zijn!”

Heilige Nikon.

Verliefd zijn op het leven betreft een bloemlezing van verschillende, nu voor het eerst naar het Nederlands vertaalde artikelen waarmee het orthodox-christelijke geloof toegankelijk wordt gemaakt voor een breed (ook niet-orthodox) publiek.

Zo wordt vanuit een orthodox-christelijke invalshoek bijvoorbeeld advies gegeven over een reeks van onderwerpen, variërend van macht en carrière, ondernemerschap, het huwelijk, het ouderschap en militaire dienst. Maar ook wordt de orthodoxe visie uiteengezet over o.a. wie God is, wat liefde is, de geloofsbelijdenis in de moderne wereld en hoe om te gaan met negatieve emoties.

Deze behandeling van vraagstukken waar velen van ons dagelijks mee worstelen, maakt *Verliefd zijn op het leven* een boek dat bij uitstek verhelderend zal zijn voor iedereen die geïnteresseerd is in het niet-wereldlijke leven, het leven in God.

UITGEVERIJ ORTHODOX LOGOS

ISBN: 978-1-80484-027-6

TILBURG, NEDERLAND

WWW.ORTHODOXLOGOS.COM